

A francia nemzeti könyvtár: egy nagykönyvtár kifelé nyit

Belaval, Philippe

Második hivatali terminusának kezdetén, 1988. július 14-én Mitterand francia köztársasági elnök olyan könyvtár képét vázolta fel, amely minden tudományág ismeretanyagát képes felölelni. Még nyugdíjba vonulása előtt, 1995. március 30-án módjában volt felavatni a Tolbiac kerületben emelt új épületet, jelen lenni Európa a II. világháború vége óta messze legnagyobb kulturális vállalkozásának születésénél.

Az új nemzeti könyvtár eszméje is a szükségességből született meg: a Richelieu utcai Bibliothèque nationale (V. Károly öröksége) fulladozott már, túlságosan is szűkösnek bizonyult az utóbbi negyedszázadban, a kutatás növekedése, az iskolai és egyetemi oktatás felfutása, valamint az állomány jelentős felhalmozódása következtében.

A döntés ambíciózus volt: a tudósoknak fenntartott nemzeti könyvtár eszméjével szemben egy hatalmas könyvtár mellett döntöttek, amely a tudósokon kívül a nagyközönséget is kiszolgálja; arra törekedtek, hogy újraélesszék a gyűjtemény eredeti enciklopédikus jellegét, sőt, új tudományterületek gyűjteményeit hozzák létre; elhatározták a katalógusok retrospektív konverzióját, a digitalizálást, az állomány védelmét...

A terveket határidőre teljesítették, pótlólagos költségek nélkül. A *Dominique Perrault* által tervezett, a Szajna partján, a XIII. kerületben, a Tolbiac kerületben felépített mintegy 380 méterre

nyújtózó, 360 ezer négyzetméter alapterületű könyvtár a munka és teremtés diadala volt (a vállalkozásra 1600 munkást mozgósítottak).

A vázlatok egy olyan talapzatot mutatnak, amely a középső részén bemélyül, s a négy sarkán nyitott könyvre emlékeztető tornyok állnak. A 79 m magas tornyok az üvegfelületük mögött hét, mozgatható fazsalukkal védett irodaszintet, továbbá a külvilág elől szigetelő szerkezetekkel elrejtett további tizenegy raktárszintet foglalnak magukban. Az észak-keleti toronyban a közönség számára nyitott kilátószoba („belvedere”) található. Az alapzat, amelyet a Szajna tölcső partjával gyalogos aluljáró köt össze, érdekes kialakítású sétányt alkot, a rakpartról felvezető hosszú lépcsősorral. A köztérként és teraszként egyaránt funkcionáló sétányt a napfénytől liget védi – a könyvtárba jövet az olvasók azon sétálnak keresztül.

Az olvasótermek két szinten helyezkednek el, a több mint egy hektáros központi kert körül, műhelyekkel és könyvraktárakkal. A 395 kilométernyi polcférőhellyel rendelkező raktárakat részben a tornyokban, az olvasótermek közvetlen közelében, részben pedig a tornyok felső emeletein helyezték el. A két szintet műszaki körszerkezet, ún. „abroncs” tartja össze.

Az épület felavatása a francia nemzeti könyvtár életének csak egyik epizódja volt. Tolbiac 1996 végén vagy 1997 elején nyitja meg kapuit az olvasók előtt. A gyűjtemények átszállításán túlmenően a tolbiaci épület elkészülte a Nemzeti Könyvtár egésze számára alapvető változásokat hoz:

- új kutatási lehetőségeket teremt a Tolbiac földszintjére telepített 2 ezer új férőhely;
- szélesebb olvasókörnek kínálnak hozzáférést a több mint 1500 férőhelyes szakosított olvasó- és tanulási övezetek;
- az enciklopédikus könyvtár megvalósítását jelzi a korszerű tájékoztatási formákra (pl. audiovizuális és elektronikus adathordozók) helyezett hangsúly, valamint a jelenleg hiányosan képviselt szakterületekbe (pl. a természettudományok, a közgazdaságtudomány és jogtudomány) való beruházás;
- végezetül, a könyvtár új információs technikát, számítógépes hálózatot fejleszt ki, amelynek révén a helyben történő tájéko-

zódás mellett a távhozzáférés is megvalósulhat.

Az intézmény olyan kihívással áll szemben, amelynek nagysága csak gazdag hagyományaihoz, illetve korunk tudományos ambícióihoz fogható: gazdagítani és megőrizni a gyűjteményeit, ismereteket nyújtani ehhez az egyedülálló gazdagsághoz, illetőleg hozzáférést biztosítani, sikeresen befejezni Tolbiac nagy vállalkozását, s egyúttal bekezdni egy új, nem kevésbé jelentős vállalkozásba: a Richelieu utcában hagyott gyűjtemény restaurálásába, végül pedig elindítani az említett elektronikus hálózat kiépítését.

A Francia Nemzeti Könyvtár újraéleszti az enciklopédizmus történelmi küldetését: a megvalósítandó nagy volumenű állománybeszerzési terv (kb. 400 ezer könyvről, 5500 folyóiratcímről, mikrodokumentumokról és CD-ROM lemezekről van szó) ismét a legnagyobb európai és amerikai könyvtárak sorába fogja emelni a Francia Nemzeti Könyvtárat (nem számítva most a kötelesepéldány-szolgáltatást). Tolbiacban az állomány és az olvasótermek két könyvtári szinten helyezkednek majd el: a felső udvari szint (1550 férőhellyel és széles körű hozzáférési lehetőségekkel) a nagyközönség, az alsó udvari szint pedig (2 ezer férőhellyel) a kutatók rendelkezésére áll. Ez utóbbi négy szakrészlegre oszlik (történelmi-filozófiai, jogtudományi, közgazdaságtudományi-politika és irodalmi-művészeti részleg), s csatlakozik hozzájuk az audiovizuális részleg, valamint a ritka könyvek gyűjteménye.

Az audiovizuális részleg megkapja a kötelesepéldányként beszolgáltatott lemezeket, videoszalagokat és multimédia-termékeket, így a képanyagok is helyet kapnak a művelődési és kutatási források sorában. 450 referenz-állományt állítanak fel az olvasók számára, ebből 137-et a felső udvari szinten.

A Francia Nemzeti Könyvtár szakrészlegeinek gazdag anyagát (a kéziratosokat, művészi nyomtatásokat, fényképeket, térképeket, kottákat, érméket, régiségeket, képzőművészeti alkotásokat stb.) a Richelieu utcai épületből hozzák át, s az ott felszabaduló helyet kiállító terekké, galériává rendezik át.

A gyűjteményt feltáró adatbázis hozzáférést – mind a helyszínen, mind külső helyszínekről – meggyorsítják (pl. a képek digitalizálása révén). Tolbiacban a könyvek és folyóiratkötetek

millióit a tudomány mai szintjén raktározzák és ővják meg. A restauráló műhelyek közül az elsődleges, gyorsjavító egységek Tolbiacban, a többiek pedig Marne-la-Vallée-ben, a műszaki ellátó központban nyernek elhelyezést (itt őrzik meg a köteles anyag egy-egy példányát is).

Az átköltözés előtt a meglévő gyűjteményt alapos állományellenőrzésnek vetik alá, s egyben a régi cédulakatalógust is gépesítik.

Folyik a katalógus széles körű retrospektív konverziója (a folyóiratállományra és az audiovizuális dokumentumokra is kiterjedően), s ma már 1,8 millió bibliográfiai rekordhoz van online hozzáférés, a különböző nyomtatott katalógusok pedig több mint 5 millió művet tárnak fel. A Francia Nemzeti Könyvtár jelenlegi katalógusát úgy alakították ki, hogy megfeleljen a francia szabványnak és egyben a nemzetközi szabványoknak. A Nemzeti Bibliográfia Irodája által előállított és a Franciaországban kiadott műveket feltáró nemzeti bibliográfia referenz célokat szolgál. Ugyanez érvényes a katalógus hozzáférési pontjait szabályozó, életrajzi adatokat, egységesített személy- és intézményneveket, egységesített címeket tartalmazó nyilvántartásra. A nemzeti bibliográfia rekordjainak szolgáltatása várhatóan más francia könyvtárak katalogizálási gyakorlatát is homogenizálni fogja, ilymódon elősegítve az együttműködést és a hálózatok működését. Jelenleg a nemzeti könyvtár előfizetés útján szolgáltat katalógusrekordokat. A francia nemzeti bibliográfia (kumulációs jelleggel), az authority nyilvántartás, valamint a nemzeti diszkográfia CD-ROM-on is hozzáférhető (ez utóbbi 1995 júliusától), s akár az Interneten is visszakereshető. A nemzeti könyvtár ezzel a könyvek és a nemzeti fonotéka kb. 8 milliós adatbázisait is egységesíti. Az új egységes információs rendszer a helyfoglalást és a művek előjegyzését is lehetővé teszi, a kért könyveket könyvszállító rendszer szállítja (a sínek együttes hossza nyolc kilométer) a 150 kölcsönző állomásra. A digitalizált állomány (mintegy 100 ezer kötet és 300 ezer kép) megkönnyíti majd a használók dolgát.

A számítógépesített referenz-szolgáltatást kétféleképpen lehet igénybe venni: az olvasók által közvetlenül használható olvasóhelyek lehetővé teszik a rekordok közötti „tallózást”, valamint a referátumok és tartalomjegyzékek áttekintését, míg a könyvtáros segítségével használ-

ható olvasóhelyek sokoldalú szolgáltatásokat kínálnak, pl. hozzá lehet férni a szöveges adatbázisokhoz, és ideiglenes fájlokat lehet létrehozni a keresési eredmények tárolására. A nemzeti gyűjteményeket a 300 ezer képfájl képviseli Tolbiacban (ennek az anyagnak több mint a felét a Richelieu utcában lévő állomány teszi ki). A digitalizálástól fokozottabb védelem és karbantartás is remélhető.

A gazdag gyűjteményen túlmenően a nemzeti könyvtár kulturális küldetését szolgálja majd a két kiállító tér, a kongresszusi központ 2 auditoriummal, valamint számos tanácskozóterem. Kiállításokat, előadásokat, konferenciákat, vitaeseteket és szemináriumokat terveznek tartani.

A XXI. század előestéjén egyetlen nagykönyvtár sem élhet magában: a Francia Nemzeti Könyvtár is a csere és együttműködés hálójában foglal majd helyet, és igénybe veszi az információ és az ismeretek közvetítésének legújabb technikai módjait. Ennek az integrációnak három

összetevője van: a „társult pólusok” programja a nemzeti könyvtár és más könyvtárak állományának egymást kiegészítő lehetőségére épít (eddig 16 pólus jött létre); az országos központi katalógus (a folyóiratok központi katalógusa és repertórium, a főbb egyetemek és nagykönyvtárak központi katalógusa már megvalósult, de kiterjed majd a városi könyvtárakra is), egységes keresési rendszerrel; végül a számítógépesített állományokhoz való távhozzáférés. Mindez a falak nélküli könyvtár eszméjét valósítja meg.

Vajon azt jelenti-e ez, hogy a könyvtár alárendelt helyzetbe kerül, s beadja a derekát a hálózatokon létező virtuális enciklopédiáknak? Az elektronikus hálózatok rendszere hangsúlyozni fogja a könyvtár nemzeti jellegét, de egyben jelzi a nemzetközi információcsere megszilárdulásának egy állomását.

(Tömörítette: Mándy Gábor)

MEGVALÓSULÓBAN VAN AZ ELEKTRONIKUS KÖNYVTÁR az angliai De Montfort Egyetemen. 1989-ben 9000, 1996-ban már 28 000 hallgatója volt az egyetemnek; az abnormis fejlődéssel az elektronizálás révén próbálnak lépést tartani. Csökken a könyvtári állomány gyarapítása, előtérbe kerül a szolgáltatások előfizetése és licenck vásárlása, az állomány digitalizálása és az elektronikus, távolsági könyvtárhasználat. Az egyik új campuson 600, hálózatba kapcsolt munkahely áll a hallgatók rendelkezésére, könyv egy szála se. Az oktatást és a tanulást is egyre inkább információtechnológiai alapra igyekeznek helyezni. Az egyetemen alakult meg az International Institute for Electronic Library Research.
(*Information Management*, 1996. nov.)